

Over de taal van Goor

De taal van Goor: Twents-Graafschaps

Hieronder is de streektaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Goor ligt ten westen van het licht oranje gebied, in het gebied waar een variant van het Nedersaksisch wordt gesproken die Twents-Graafschaps wordt genoemd. Iets meer naar het oosten wordt Twents gesproken volgens Jo Daan, die deze kaart in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

Voor de grens tussen Twents en Twents-Graafschaps baseerde ze zich op het boek *Taal en volk van Twente* uit 1948, van H.L. Bezoen.

Naar: de streektaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

De grens tussen het "echte" Twents en Twents-Graafschaps werd in 1948 door Bezoen getrokken. Ten noordoosten van de grens zei men toen *keark* of *kearke* voor 'kerk' (in het 'echte' Twents), meer westelijk *kaarke* of *karke*. In Goor is het *karke*.

In heel Twente, zowel west als oost, wordt echter niet *steark*, maar *staark* of *stark* gezegd voor 'sterk'; Goor heeft hier ook *stark*.

Meer westelijk van Goor wordt Gelders-Overijssels gesproken, wat we in Overijssel vaak Sallands noemen. Op de kaart hierboven is dat het donkeroranje gebied.

Jo Daan trok de grens tussen het Gelders-Overijssels (donker oranje) en het Twents-Graafschaps (rood) op basis van het verschil tussen *vuur* = Ned. vuur ten westen, en *veur* = Ned. vuur ten oosten. Zij baseerde zich ook hierbij op de grens die Bezoen in 1948 (in *Taal en volk van Twente*, p. 194 e.v.) heeft getrokken.

Goor doet in dit geval mee met het Sallandse gebied: men zegt hier *vuurtange*, *vuurkorf*, en niet *veurtange*, *veurkorf*, zoals in Markelo. Wel merkwaardig, omdat Goor oostelijker is gelegen dan Markelo! (deze gegevens komen uit het *Woordenboek van Overijssel*).

Twents is weer wel de Goorse uitspraak van *hoes* voor 'huis': in Salland wordt *huus* gezegd, en onvervalst Twents is ook:

heanig an doen 'rustig aan doen'

bokse (= broek), in bijv. spiekerbokse, korte bokse.

Meer oostelijk, in het "echte" Twentse gebied, zegt men *nich* voor 'niet'.

Dat komt in Goor ook een enkele keer voor, maar vaker wordt *nit* gebruikt:

Ik hoale nit van moos 'ik houd niet van boerenkool';

Dat is 't etten nit weerd 'dat is het niet waard om gegeten te worden'.

Daarnaast wordt ook gezegd:

Dat hōlt net nich 'dat houdt net niet'

Dee sloat nich an 'die (planten) slaan niet aan, d.w.z. willen niet goed groeien'.

Echt oostelijk is het om een meisje met *wich* aan te duiden. Ook dat komt in Goor voor. De informanten van het *Woordenboek van Overijssel* gaven voor 'meisje' op: *wichke*, en daarnaast het zinnetje: *Marie is 'n dom wich*.

Voor de betekenis 'kind' wordt in Goor *kind* gebruikt:

't Kleane kind zat met nen stok in de modder te vreuten 'Het kleine kind zat met een stok in de modder te wroeten/woelen'.

Meervouden

Behalve de "gewone" meervouden op *-en* of *-s* kennen de Oost-Sallandse en Twentse dialecten ook meervouden van zelfstandige naamwoorden met klinkerwisseling (umlaut). In Goor hebben dergelijke meervouden vaak de uitgang *-e*; maar soms ook geen uitgang (N.B. alleen achterklinkers kunnen umlaut krijgen; de *i* en de *ea* in het onderste rijtje dus niet):

met *-e*:

klap – *kleppe* 'klappen'

stok – *stökke* 'stokken'

voot 'voet' – *veute* 'voeten'

boom – *beum* 'bomen'

zonder –*uitgang*:

vogel – *veugel* ‘vogels’

vinger – *vinger* ‘vingers’

eapel ‘aardappel’ – *eapel* ‘aardappels’

Uit de woordenschat van ’t Goors

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *Ie könt ok nooit wat weervinden.*
2. *Den boom mut estut wodden, anders geet e umme.*
3. *Zee dee jongs mekaar is houwen.*
4. *'t Jungske grip noar 't koektrummelke.*
5. *Een klean betje reagen.*

Verder lezen/studeren

De zinnen en voorbeeldwoorden die in dit stukje gegeven zijn, zijn afkomstig uit het *Woordenboek van Overijssel*, waarin dus behoorlijk wat taalmateriaal uit Goor te vinden is. Verder bevat het *Twents-Achterhoeks woordenboek benevens grammatica* van G.H. Wanink (Zutphen 1948) materiaal uit de kerspel Goor.

Daarnaast kan men zich oriënteren in meer algemene werken, waaronder:

Taal en volk van Twente, van H.L. Bezoen (Assen 1948);

Bloemhoff, H., J. van der Kooi, H. Niebaum en S. Reker (red.), *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde*. Assen 2008, speciaal p. 65 vv. en 240 vv.

Het boek van Bezoen is op deze site in de kennisbank te vinden.

Oplossingen:

1. Je kunt ook nooit iets terugvinden.
2. Die boom moet gestut worden, anders valt hij om.
3. Zie die jongens elkaar eens slaan.
4. Het jongetje grijpt naar het koektrommeltje.
5. Een klein beetje regen.